

تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی

مرضیه افکاریان^۱

کرم‌اله دانش‌فرد^۲

حاجیه رجبی فرجاد^۳

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۲۲

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۳/۱۰

چکیده

بودجه یک کشور نشان دهنده جایگاه دولت در اقتصاد و به عبارتی حدود و ثغور دخالت دولت در جامعه است و اداره صحیح امور مالی دولت، نقش بسزایی در بهسازی نظام اقتصادی و نظام اداری و مدیریتی بخش دولتی دارد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی انجام شده است. تحقیق به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران و کارکنان سازمان برنامه و بودجه می‌باشند که تعداد آن ۱۰۰ نفر بوده است که با استفاده از فرمول کوکران ۸۰ نفر بدست آمده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه (مجموعاً ۴۷ پرسش) بوده است. روایی آن از طریق روایی محتوایی و سازه و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ برای هر یک از پیش‌ران‌های خط مشی مالی شامل (حوادث طبیعی، ۰/۸۶۸؛ بحران‌های اقتصادی، ۰/۹۱۵؛ تکامل اجتماعی، ۰/۹۱۵؛ تغییرات زیست محیطی، ۰/۹۲۲؛ پیشرفت‌های فناوری، ۰/۸۱۸) و نحوه تخصیص بودجه دولتی ۰/۸۴۴ مورد تایید قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و نرم افزار اسمارت پی ال اس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان داد که تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی (حوادث طبیعی، بحران‌های اقتصادی، تکامل اجتماعی، تغییرات زیست محیطی و پیشرفت‌های فناوری) بر نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیرگذار هستند.

واژه‌های کلیدی: پیش‌ران خط مشی مالی، حوادث طبیعی، بحران‌های اقتصادی، تکامل اجتماعی، تغییرات زیست محیطی، پیشرفت‌های فناوری، تخصیص بودجه دولتی.

۱- کارشناس ارشد مدیریت دولتی گرایش خط مشی گذاری عمومی، کارشناس برنامه‌ریزی و نظارت کتابخانه مجلس شورای اسلامی
۲- استاد گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) cdaneshfard@yahoo.com
۳- دانشیار گروه مدیریت منابع انسانی دانشگاه علوم انتظامی امین

۱- مقدمه

در فرایند تدوین خط مشی‌های عمومی، بازیگران متعددی در عرصه‌های مختلف، و در بازه زمانی متغییر، بر سر راه‌حل‌های مسائل فرا روی جامعه تعامل می‌کنند. هر یک از این بازیگران، اهداف، منافع، برداشتها و دغدغه‌های خاص خود را نسبت به حل مسئله عمومی دارند. عالمان خط مشی، در طول چند دهه گذشته، بر آن بوده‌اند تا این فرایند بسیار پیچیده را به نحوی از انحاء، به قاموس نظریه درآورند و تبیین قابل اتکاتری از آن عرضه کنند. نگاهی عمیق‌تر به این نظریه‌ها نشان می‌دهد که همه این نظریه‌ها فرایند خط‌مشی را فارغ از محیط خارجی و بین‌الملل کشورها در نظر گرفته و صرفاً بر اساس نگاهی درون کشوری سامان یافته‌اند. (امیری، دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰، ۶) در ایران بیش از ۱۲ سال است که اصلاح نظام بودجه ریزی در دستور کار سازمان مدیریت و برنامه ریزی سابق و معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری فعلی قرار گرفته است. با این حال، برخی از صاحب نظران و متخصصان بودجه در داخل کشور اعتقاد دارند که نتایج و دستاوردهای قابل قبولی نداشته است. (حاجیها، سالاروند، ۱۳۹۲). بررسی انواع سازوکارهای تخصیص نشان می‌دهد که جوامع بشری سازوکارهای تخصیص مختلفی را تجربه نموده‌اند به طوری که روند تغییر از سازوکارهای درون‌داد و نهاده‌محور به سمت سازوکارهای برون‌داد و ستانده محور تحول یافته است. اهداف و آرمان‌های جوامع از یک سو و محدودیت‌های جدی دولت‌ها برای پاسخگویی به نیازهای مالی روزافزون از سوی دیگر از علل اصلی چنین تحولی بوده است (نادری، خرازی، انتظاری و محبوب، ۱۳۹۲: ۹۳).

از آنجا که موقعیت تصمیم‌گیری برای خط‌مشی‌گذاران کاملاً شناخته شده نیست از سوی دیگر مشکلات به طور اساسی و در بلند مدت مورد تجزیه و تحلیل قرار نمی‌گیرند، بنابراین مدیران شیوه بحران تلاش می‌کنند که فقط به موقعیت‌های بحرانی به صورتی عاجل و فوری عکس‌العمل نشان دهند؛ در اینصورت کاربرد و ادامه خط‌مشی‌گذاری بحران به

زوال شدید کیفیت و سطح فعالیت‌های سازمان منجر می‌شود. ضمن اینکه خط‌مشی‌گذاران در موقعیت‌های بحرانی به صورتی مقطعی و کوتاه مدت عکس‌العمل نشان می‌دهند از اینرو ممکن است مشکلی که به طور موقتی برطرف شده است در آینده نزدیک به شکل دیگر و به صورت حادث‌تری ظاهر شود. (الوانی، شریف‌زاده، ۱۳۸۷). در حقیقت، پیوند و ارتباط بودجه بندی و سیاست‌گذاری نزدیک است بنابراین توزیع قدرت الزاماً در تخصیص منابع بازتاب می‌یابد (دانش‌فرد، ۱۳۹۵: ۱۳۱ به نقل از ویلداوسکی ۱۳۷۶). مدیران در مورد این که چه زمانی و چگونه در سیستم‌های مدیریت شده دخالت کنند، با تصمیمات پیچیده مواجه هستند و برای پشتیبانی از این تصمیمات، باید از بهترین امکانات موجود برای هدایت اقدامات (زمانی که سیستم به حالت نامطلوب حرکت می‌کند) استفاده شود. برای سازمان‌ها، مدیریت پیشران‌ها راهی برای بهبود وضوح و شفافیت تصمیمات مدیریتی ارایه می‌کند. (کوک، دیبای، کیت و ادیسون^۱، ۲۰۱۶: ۴۸).

در طی دو دهه اخیر همواره بودجه کشور به صورت غیر واقع‌بینانه دیده شده و این اعتبارات عمرانی بوده که قربانی کسر بودجه مزمن کشور گردیده است، به صورتی که در مجموع ۱۵ سال اخیر، میزان تحقق آن فقط ۶۲ درصد بوده است. در مجموع، ملاحظه می‌شود که نرخ رشد و میزان حصول اعتبارات طرح‌های عمرانی تابعی از درآمدهای نفتی محسوب شده و چندان ارتباطی به قدرت اقتصاد داخلی و نیازهای کشور ندارد. (سلطانی، ۱۳۹۴). پژوهش حاضر درصدد است که با تشخیص اینکه چه عواملی در تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارند، به سازمانها و سیاست‌گذاران کشور کمک می‌کند تا درصدد رفع یا کاهش این مشکل گام برداشته و به ارتقاء سازمانها یاری رسانند؛ همچنین بررسی و تبیین تاثیر عوامل پیشران بر نحوه تخصیص بودجه، می‌تواند راهگشای مشکلات دولت و ارتقای سازمانها شود. بنابراین، محقق این تحقیق را با هدف تبیین و تحلیل پیشران‌های خط‌مشی مالی و تاثیر آنها بر نحوه تخصیص بودجه

خط مشی‌های مالی است که به عنوان نتیجه آن اتفاقات می‌باشد (دانش‌فرد، ۱۳۹۲، ۴۸).

• حوادث طبیعی

بلایای طبیعی حوادثی طبیعی هستند که نتایج تأسف باری برای موجودات زنده به وجود می‌آورند و باعث ایجاد خسارت‌های جانی و مالی زیادی می‌شوند. بلایای طبیعی همواره بخشی از تاریخ حیات انسان بوده‌اند. از جمله بلایای طبیعی رایج می‌توان زمین لرزه‌ها، آتش‌سوزی در جنگل‌ها، فوران‌های آتشفشانی، گردبادها، خشکسالی و از بلایای طبیعی بسیار شدید و خطرناک میتوان بر خورد‌های شهاب‌سنگی و طوفان‌های خورشیدی را نام برد. بلایای طبیعی در طول زندگی بشر به فراوانی رخ داده‌اند. هر ساله هزاران نفر قربانی حوادث مشابه آن میشوند. تنها مناطق معدودی در جهان از خطراتی که به فاجعه منجر میشوند، مصون هستند (شکوئی، ۱۳۷۸). در خسارات ناشی از بلایای طبیعی، دولت‌ها در قدم اول در جبران خسارات ناشی از این حوادث علاوه بر اینکه باید بودجه‌ای عمومی و مصوب شده در نظر بگیرند، در صورت عدم وقوع بلایای طبیعی حتی در سال‌های مدید، باید صندوقی به این امر اختصاص داده شود و جهت جبران کامل خسارات تا پایان و اعاده وضع به سابق، از سایر بودجه‌های اختصاص داده شده به دیگر امور نیز بهره‌گیری شود تا مصداق نظریه مصلحت و منفعت عمومی محقق شود (برادران، ۱۳۹۶).

• بحران‌های اقتصادی

بحران اقتصادی در چارچوب چرخه اقتصادی، دوره‌ای را گویند که اقتصاد حالت انقباضی به خود می‌گیرد و کوچک می‌شود. به عبارت دیگر رشد اقتصادی در این دوره منفی است. اثرات رکود اقتصادی معمولاً به حدی است که در بخش‌های مختلف اقتصاد از قبیل رشد تولید ناخالص داخلی، اشتغال، درآمدهای واقعی، تولید صنعتی و قیمت‌های عمده و خرده فروشی قابل مشاهده است. رکود اقتصادی به علت پایین آمدن تقاضا به وجود می‌آید (امینی، ۱۳۸۷). دولت و بازار به مثابه دو بازیگر اصلی عرصه اقتصادی یاد می‌شود. از آنجا که ساز و کار بازار به تنهایی

دولتی بررسی می‌کند. در این پژوهش منظور از تحلیل پیش‌ران خط مشی مالی، عوامل و رویدادهای داخلی است که شامل حوادث طبیعی، بحران‌های اقتصادی، پیشرفت‌های فناوری، تغییرات زیست محیطی و تکامل اجتماعی، می‌باشد. بدین منظور محقق در پی پاسخ به این سؤال است که آیا تحلیل عوامل پیش‌ران داخلی (حوادث طبیعی، بحران‌های اقتصادی، پیشرفت‌های فناوری، تغییرات زیست محیطی و تکامل اجتماعی) بر نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارند؟

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

• تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی

در حوزه فرایند خط مشی‌گذاری، اگر یک عمل یا یک توسعه توجه قابل ملاحظه عموم را به خود جذب کرده است و تقاضای گسترده برای تغییر به وجود آمد، پس باید به عنوان یک عامل پیش‌ران نگریسته شود. همان طور که اولویت‌های جامعه با شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی تغییر می‌یابد، حوادثی که ممکن است واکنش‌های قوی را در یک برهه تاریخی ایجاد نمایند در برهه دیگری بی‌تاثیر باشند. وقتی یک رویداد یک شرایط منفی را به یک تقاضای سیاسی پرفشار برای تغییر تبدیل می‌کند، دگرگونی به علت وجود قدرت سیال در عوامل پیش‌ران اتفاق می‌افتد. عوامل پیش‌ران در ایجاد نظم مجدد^۲ سطوح آگاهی در خط‌مشی‌گذاری عمومی بسیار مهم هستند. با این وجود، قابل پیش‌بینی بودن آن‌ها با هم موضوع دیگری است. ارزش تحلیل عوامل پیش‌ران به عنوان یک تسهیل‌کننده برای خط مشی عمومی از تعامل چهار عامل حاصل می‌شود: قلمرو، شدت (حساسیت)، زمان و منابع. (دانش‌فرد، ۱۳۹۲، ۴۸، (دانش‌فرد، ۱۳۹۲، ۴۷). تحلیل پیش‌ران عمومی از دو منبع یا محیط متفاوت ایجاد می‌شوند: رویدادهای داخلی (ملی) و رویدادهای بیرونی (خارجی). پنج تحلیل اصلی درونی شامل: حوادث طبیعی، فجایع و بحران‌های اقتصادی، جهش‌های فناورانه، تغییرات محیطی و بوم‌زیستی و تغییرات و تحولات اجتماعی به عنوان منشاء تحلیل پیش‌ران‌های

نمی‌تواند همه وظایف اقتصادی را انجام دهد، بنابراین، خط مشی عمومی برای هدایت، اصلاح و تکمیل آن ضروری است (پور عزت، سید رضایی، ۱۳۹۶، ۱۶).

• پیشرفت‌های فناوری

فناوری پویا است؛ دائماً به بهبود و اصلاح ادامه می‌دهد؛ زیرا نیازها و درخواست‌ها از فناوری دائماً در حال تغییر هستند. (مصطفایی، ۱۳۹۶). فناوری اطلاعات (IT) نقش اصلی را در توسعه سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری (AIS) ایفا می‌کند (واسن و هانتون^۳، ۲۰۰۹). فناوری اطلاعات به عنوان یک تسهیل کننده، کاتالیزور، محرک یا عامل بهبود در جهت همگرایی حسابداری مدیریت با حسابداری مالی بکار گرفته می‌شود (رهنمای رودپشتی و همایونی راد، ۱۳۹۵: ۹۷).

• تغییرات زیست محیطی

طی چهل سال اخیر، رویکرد دولت‌ها در حفظ محیط زیست و عملکرد این سازمانها تحولات مختلفی را پشت سر نهاده است. به موجب بند ۹ قانون برنامه پنج ساله چهارم توسعه و نیز بند ط ماده ۸ قانون مدیریت خدمات کشور، حفاظت محیط زیست یکی از وظایف حاکمیتی دولت محسوب شده است. با وجود تصویب قوانین و مقررات متعدد و تأسیس و فعالیت سازمان حفاظت محیط زیست، تخریب محیط زیست و بحرانهای ناشی از آن، یکی از معضلات عمده ایران به ویژه در سالهای اخیر محسوب می‌شود. توجه به آمارها و گزارشهای رسمی و غیر رسمی که از وضعیت محیط زیست ایران ارائه می‌شود و هم چنین مشاهدات عینی روزمره، وضعیت مطلوبی را به نمایش نمی‌گذارد. (عبداللهی، فریادی، ۱۳۸۹، ۱۴۳).

• تکامل اجتماعی

جوامع مختلف دارای ارزشهای مختلفی هستند و وجه تمایز جوامع از یکدیگر همین ارزشها، نگرشها و... مردم جوامع است. ارزشهای کشور ما نیز آمیخته‌ای از ارزشهای سنتی ایرانی، ارزشهای اسلامی و... است. از سویی دیگر تغییر و تحول لازمه زندگی است و به همان ترتیب که انسانها با گذشت زمان تغییر میکنند، روابط اجتماعی هم تحت

تأثیر شرایط گوناگون، به طور دائم دستخوش تغییر و تحول میشود. اختلاف تنها در شتاب و سرعت تغییر است (صانعی، ۱۳۷۲).

• تخصیص بودجه

بودجه در مفهوم نظری به معنای نوعی پیش بینی است. پیش بینی حرکات مالی که همان ارتباط تعاملی درآمد و هزینه در یک دوره معین است و برعکس (بخشایی، ۱۳۹۳). هدف نهایی بودجه‌ریزی، یاری رساندن به اتخاذ تصمیم‌های عاقلانه در رابطه با تخصیص و تعهد منابع دولت بر اساس پیامدهای قابل سنجش است که نتایج مورد انتظار سازمان را در طی زمان منعکس می‌کند (پیمپینگ و لاریا، ۲۰۱۶). تخصیص اعتبار به وسیله کمیته تخصیص که متشکل از نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه می‌باشد، بعمل می‌آید. (بابایی، ۱۳۷۹، ۱۰۲). علاوه بر کمیته تخصیص اعتبار فوق‌الاشاره که وظیفه تخصیص اعتبار برای فعالیتها و طرحهای ملی، تعیین سهم استانها از محل درآمدهای ملی و تهیه دستورالعمل ذریبط را بعهده دارد، کمیته تخصیص اعتبار استان^۴ مرکب از معاون عمرانی استاندار، رییس سازمان برنامه و بودجه و مدیر کل امور اقتصادی و دارایی استان نیز در استانها موظف است نسبت به تخصیص اعتبارات عمرانی و جاری استان با توجه به پیش بینی درآمدهای استانی و سهم تعیین شده از منابع درآمدهای ملی، برحسب نیاز و پیشرفت عملیات در دوره‌های معین اقدام نماید. (بابایی، ۱۳۷۹، ۱۰۳). اهمیت تخصیص بهینه منابع در سازمان‌های پروژه محور را می‌توان از منظر قانون برنامه ششم توسعه نیز بررسی کرد. در این قانون دولت موظف است از سال اول اجرای قانون برنامه، سالانه بیست درصد اعتبارات دستگاه‌های اجرایی مندرج در قوانین بودجه سنواتی را به صورت بودجه ریزی بر مبنای عملکرد تنظیم نماید به نحوی که در سال پایانی اجرای قانون برنامه، صد درصد دستگاه‌ها دارای بودجه مبتنی بر عملکرد باشند. (کیانی، ۱۳۹۶) سالانه حجم عظیمی از درآمد ملی جامعه از طریق بودجه ریزی دولتی برداشت می‌شود و

است و هیچ جامعه‌ای بدون محدودیت نیست. (مردوخی، ۱۳۹۶)

۲-۱- پیشینه تحقیق

عیسایی، اسدی و غفارزادگان، (۱۳۸۳) در تحقیقی تحت عنوان «مدیریت و تخصیص منابع در موقعیتهای بحرانی» به بررسی نحوه تخصیص منابع به مناطق آسیب دیده در موقعیتهای بحرانی پرداخته‌اند. در این مقاله با استفاده از الگوریتم ژنتیک، روشی بهینه برای مساله تخصیص منابع به مناطق آسیب دیده که از مسائل مهم در مواجهه با اینگونه پدیده‌ها است معرفی شده است. ایده ارزشمند الگوریتم ژنتیک در این نکته نهفته است که بر حسب صورت مساله، جامعه‌ای از جواب در اختیار داریم که با هم ترکیب می‌شوند و نسل‌های بعدی را بوجود می‌آورند. نتایج بدست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که عناصر قوی‌تر در جامعه که از نظر ما جواب بهتر و با ارزش‌تری هستند، شانس بقای بیشتری خواهند داشت و به همین دلیل با گذشت زمان، جوابهای بهتری در دست خواهیم داشت.

امیری، مقیمی و قربانی (۱۳۸۹) در تحقیقی تحت عنوان «چالشها، موانع و ساز و کارهای نظام‌های بودجه‌ریزی در آموزش عالی» به بررسی چالشهای نظام‌های بودجه‌ریزی بصورت مطالعه موردی در دانشگاه تهران پرداخته‌اند. نتایج بدست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که «بیشتر وقت مسئولان دانشگاه و دانشکده‌ها صرف چانه‌زنی، در زمان تخصیص اعتبار و اخذ اعتبارات دریافتی است، چانه‌زنی برای دریافت اعتبار کارشناسان بودجه را به فعالیتهای سیاسی سوق می‌دهد» که چالش رفتاری به شمار می‌آید. نادری، خرازی، انتظار و محبوب عشرت‌آبادی (۱۳۹۲)، در تحقیقی تحت عنوان «سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع در آموزش عالی» به بررسی سازوکارهای مختلف تأمین و تخصیص منابع مالی و تأثیر آن‌ها بر عملکرد مؤسسات آموزش عالی مورد پرداخته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که سازوکارهای تأمین و

حق مالکیت اعضای جامعه بر بخشی از درآمدهای به دست آمده از تلاش و کوشش‌های فردی آنان سلب می‌شود. در کشورهای وابسته به منابع طبیعی مانند نفت، حق بهره‌مندی از بخشی از ثروت ملی که به آیندگان تعلق دارد نیز از آنان سلب می‌شود، اما در مقابل، بهره‌مندی اعضای جامعه از منابع عمومی بودجه از طریق مصرف کالاهای عمومی بازتوزیع می‌شود. در واقع این توزیع منابع عمومی است که همواره سرنوشت گروه‌های مختلف مردم و مناطق مختلف کشور را تعیین می‌کند (مردوخی، ۱۳۹۶) نحوه تخصیص منابع و نوع آنها تاثیر بسیار زیادی بر چگونگی استفاده از منابع دارد و شکی نیست که بر انگیزه‌ها و رفتار درون سازمان مؤسسات و ترکیب خدمات آنها نیز تاثیر می‌گذارد، از این رو به دلیل عدم کارایی روش‌های قبلی تخصیص منابع مالی، در اکثر کشورها، گرایش به سمت اعطای استقلال به مؤسسات در هزینه کردن منابع مالی تخصیص یافته و کمک‌های نقدی اعطایی به آن، شدت بیشتری یافته و روش‌های تخصیص منابع مالی بر مبنای شاخص‌های عملکردی و نوع فعالیت مؤسسات به تدریج جایگزین روش‌های تخصیص قبلی شده است. به منظور جلوگیری از حاکم شدن اهداف سیاسی اجرای هر طرح باید مطالعات اولیه از دیدگاه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حقوقی، مالی و سیاسی و زیست محیطی به عمل آید تا دستخوش تغییرات در حین اجرای طرح نشود (امیری، مقیمی و قربانی ۱۳۸۹). در هر جامعه‌ای نیازهای فراوانی وجود دارد و در مقابل محدودیتهای اساسی نیز همیشه و در همه جوامع وجود داشته است. هدف فعالیت اقتصادی هم این است که نیازهای فراوان جمعیت را با توجه به محدودیتهای تأمین کرده و به تولید کالا و خدمات مورد نیاز جامعه پردازد. در اقتصاد اصطلاحی به نام «بهینه پارتو»^۵ وجود دارد، به این معنا که تخصیص منابع و تأمین نیازهای جامعه باید به گونه‌ای باشد که با توجه به محدودیت‌های موجود همگان وضعیتی پیدا کنند که نتوان بهتر از آن وضعیت تصور کرد. در هر حال تخصیص منابع با توجه به محدودیت‌ها قابل بررسی

تخصیص منابع در آموزش عالی نقش سیاست‌گذاری و هدایت‌گری رفتار عاملان را بازی می‌نمایند و می‌توانند بر عملکرد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در سطح کلان و خرد (فرد) تأثیر بگذارند. در زمینه تأمین، دانش‌آموختگان باید در تأمین مالی دانشگاه‌ها مشارکت نمایند و در زمینه تخصیص برای دستیابی به کارایی، دسترسی و برابری بیشتر باید از سازوکارهای تخصیص مبتنی بر عملکرد استفاده نمود.

آذرمنند (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان «پیش‌ران‌های رشد اقتصادی در اقتصاد ایران» به بررسی رشد اقتصادی در ایران، چگونگی آن، و بایدها و نبایدهای آن مطالبی را بیان کرده است. و پیش‌رانهای رشد اقتصادی را معرفی نموده است. وی معتقد است بخش‌هایی از اقتصاد ایران قابلیت آنرا دارند که در آینده به عنوان پیش‌ران رشد مطرح باشند. مهمترین آنها عبارتند از: حمل و نقل، صنعت و معدن، گردشگری و...

سر زعیب، (۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان «سیاست‌های اقتصادی برای مقابله با بحرانهای بانکی» به بررسی بحران‌های مالی به‌طور عام و بحران بانکی به‌طور خاص پرداخته است. این مقاله ضمن تعریف بحران بانکی و گزارش میزان شیوع آن در ادوار مختلف، سیاست‌های پولی و مالی که در کشورهای مختلف برای مقابله با بحران‌های بانکی اتخاذ شده را تشریح کرده و نشان می‌دهد که در افق زمانی کوتاه‌مدت و بلندمدت گزینه‌های مختلفی پیش روی سیاست‌گذاران قرار دارد. این سیاست‌ها شامل ممانعت از تبدیل سپرده‌ها (از بلندمدت به کوتاه‌مدت) یا ممانعت از خروج سپرده، سهل‌گیری نسبت به مقررات کفایت سرمایه، کمک نقدینگی اضطراری، تضمین دولتی سپرده‌ها، سیاست‌های معطوف به سازمان‌دهی مجدد بخش بانکی (و مالی) و سیاست ناظر بر تأمین سرمایه برای بانک‌ها می‌شود. در ادامه نقش سیاست مالی در کنار سیاست پولی در مقابله با بحران بانکی مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت در مورد اثربخشی این سیاست‌ها و همچنین رابطه بده بستان میان آن‌ها نکاتی را بیان می‌کند.

سلیمی‌فر و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «بررسی اثرات ترکیبات بودجه‌ای دولت بر شاخص‌های رفاه در ایران» به بررسی اثرات ترکیبات بودجه‌ای دولت بر شاخص رفاه اجتماعی در ایران پرداخته‌اند. نتایج این بررسی نشان می‌دهد، هزینه‌های دولت در بخش بهداشت، آموزش، تأمین اجتماعی، مخابرات، حمل و نقل و آب به ترتیب بیشترین تأثیر را بر افزایش شاخص کمی درآمدی رفاه دارد. هزینه‌های دولت در امور بهداشت، آموزش، آب و توسعه و عمران روستایی باعث ارتقا سطح توسعه انسانی در کشور می‌گردد و هزینه‌های دولت در بهداشت، تأمین اجتماعی، مخابرات و فناوری و آموزش موثرترین هزینه‌های دولت بر شاخص توزیعی رفاه اجتماعی می‌باشند در نهایت به این نتیجه رسیدند که صرف هزینه در امور اجتماعی بر افزایش کمی و کیفی رفاه تأثیرگذار بوده است.

مقیم، پورعزت و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «تبیین عناصر حکمرانی خوب در سیاست‌گذاری نظام بودجه ریزی کشور» بیان نموده‌اند که دستیابی به حکمرانی خوب و استقرار نظام تدبیر در حکومت یکی از مهمترین مقاصد جوامع و دولتهای عصر حاضر است. دستیابی به این امر مهم تا حد زیادی نیازمند تخصیص بهینه منابع به اهداف مرتبط با آن است. نظام بودجه‌ریزی بدان جهت که ابزاری برای تخصیص بهینه منابع مادی به سیاستها و برنامه‌های هر کشور است، اهمیت غیرقابل انکاری در دستیابی به این مقصود دارد. بر این اساس، در پژوهش خود به دنبال شناسایی و تبیین آن دسته از مشخصات و مؤلفه‌های سیاست‌گذاری نظام بودجه‌ریزی خوب برای ایران هستند که ارتقا دهنده حکمرانی خوب باشند. مؤلفه‌هایی که در صورت انجام یافتن اصلاحات و رسیدن به آنها در سیاست‌گذاری بودجه، زمینه تحقق حکمرانی خوب کشور فراهم می‌شود.

نمازی و کمالی (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی نحوه تخصیص اعتبارات بودجه با استفاده از مدل برنامه‌ریزی آرمانی» که با هدف ارائه مدلی جهت بهینه‌سازی تخصیص اعتبارات تبصره ۳ به

می‌دهند. برای بررسی سودمندی مدل تخصیص منابع بازبایی، تجزیه و تحلیل عددی با مثالی از داده‌های ارائه شده توسط دفتر تحلیل اقتصادی آمریکا انجام می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که: (۱) تخصیص منابع بازبایی بهینه با بودجه منبع تغییر می‌کند؛ (۲) برای یک رویداد مخرب خاص، یک بودجه منبع بهینه وجود دارد که می‌تواند مجموع هزینه بازبایی و کاهش عملکرد سیستم زیرساخت را به حداقل برساند. مدل پیشنهادی می‌تواند به تصمیم‌گیرنده‌ها در درک بهتر اثرات تخصیص منابع کمک کند، و تصمیم‌گیری درباره استراتژی‌های تخصیص باید بعد از یک رویداد مختل‌کننده مورد استفاده قرار گیرد.

زیاو، گو^۸ و هایللی (۲۰۱۷) در تحقیق خود تحت عنوان «تخصیص بودجه شبیه‌سازی برای انتخاب همزمان بهترین و بدترین زیر مجموعه‌ها» اظهار می‌کنند این مقاله با توجه به نیازهای عملی در بهینه‌سازی شبیه‌سازی، مساله انتخاب بهترین m و بدترین طرح‌ها را از مجموع k جایگزین‌های مبتنی بر عملکرد میانگین آن‌ها که نامشخص و تنها از طریق شبیه‌سازی تخمین زده می‌شوند، بررسی می‌کند. برای بهبود کارایی شبیه‌سازی، این تحقیق یک تخصیص بهینه مجانبی شبیه‌سازی در میان طرح‌های k را نشان می‌دهد که احتمال انتخاب صحیح بهترین m و بدترین طرح‌ها را می‌توان به حداکثر رساند. کارایی روش پیشنهادی از طریق آزمایش‌های عددی نشان داده می‌شود.

کوک^۹، دیبای، کیت و ادیسون (۲۰۱۶) در تحقیقی تحت عنوان «پیش‌ران‌های تصمیم‌گیری، بخش مهمی از حفاظت مبتنی بر شواهد هستند» اظهار می‌نمایند مدیران حفاظتی در مورد این که چه زمانی و چگونه در سیستم‌های مدیریت شده دخالت کنند، با تصمیمات پیچیده مواجه هستند. برای پشتیبانی از این تصمیمات، باید از بهترین شواهد موجود برای هدایت اقدامات در زمانی که یک سیستم به حالت نامطلوب حرکت می‌کند، استفاده کنید. به همین ترتیب، علاقه رو به افزایش از جامعه مدیریت حفاظت در استفاده از پیش‌ران‌های تصمیم‌گیری به

بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. این مدل پیشنهادی مبتنی بر برنامه‌ریزی آماری می‌تواند اهداف مربوطه را با رعایت الزامات قانونی، محدودیت‌ها و منابع موجود تحقق بخشد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد مدل پیشنهادی قادر است تخصیص‌های بهینه را براساس محدودیت‌های تعیین شده معین کند، کسری یا مازاد احتمالی را پیش‌بینی کرده و جهت رفع آن به تصمیم‌گیران کمک نماید و در نتیجه به اهداف تعیین شده برسد.

محمدی‌کنگرانی و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله خود با عنوان «بررسی تاثیرات قدرت رسمی و غیررسمی سازمان‌ها در تخصیص بودجه» به بررسی رابطه قدرت دیوانی - سیاسی و بودجه پرداخته‌اند. در نهایت ارتباط رگرسیونی میان این مرکزیت‌ها و مقدار بودجه تخصیص یافته سازمان‌ها با استفاده از رویکرد تحلیل شبکه‌ای نشان داد که ارتباط با کانون اصلی قدرت (استانداری) بر تخصیص مقدار بودجه موثر بوده و قدرت غیررسمی می‌تواند بیش از قدرت رسمی، بر تخصیص بودجه موثر باشد.

ناگورنی^۶ و همکاران (۲۰۱۹) تحقیقی تحت عنوان «مدل یکپارچه مالی و لجستیک برای سازمان‌های بشردوستانه با هزینه‌های خرید، ارائه دهندگان خدمات باری، و بودجه، ظرفیت و محدودیت‌های تقاضا» انجام داده است که در این پژوهش مدلی برای امداد رسانی بلایا ساخته است که شامل جنبه‌های مالی و لجستیکی سازمان‌های بشردوستانه دخیل در خرید و تحویل اقلام امدادی، پس از سانحه، با استفاده از خدمات حمل و نقل است. این مدل به خرید اقلام امدادی می‌پردازد که شامل محدودیت بودجه برای هر سازمان بشردوستانه، همراه با محدودیت‌های تقاضای پایین و کران بالا در هر نقطه از تقاضا توسط یک سازمان سطح بالاتر می‌باشد. زانگ^۷، جینگ‌کنگ و سیمونویک (۲۰۱۸) در

تحقیقی تحت عنوان «مدل تخصیص منابع بازسازی برای افزایش انعطاف‌پذیری سیستم‌های زیربنایی وابسته» رویکردی را برای تخصیص منابع برای افزایش انعطاف‌پذیری سیستم‌های زیربنایی وابسته توسعه

عنوان بخشی از مدیریت مبتنی بر شواهد وجود دارد. پیشرفت‌های اخیر در روش‌های در حال توسعه برای تعیین پیشران‌های تصمیم‌گیری قوی وجود دارد که از داده‌های دقیق پایش بیولوژیکی مانند منحنی‌های مشخصه عملیاتی گیرنده، نمودارهای کنترل و مدل‌سازی مشارکتی استفاده می‌کند. هنگامی که داده‌ها به آسانی در دسترس نیستند، رویکردهایی که باعث ایجاد انگیزه تصمیم‌گیری براساس آستانه مطلوبیت (به عنوان مثال، قضاوت مبتنی بر ارزش) و یا روش‌های استنباط کارشناسی، و اصلاح نکات تحریک‌کننده در طول زمان می‌شوند، قول خود را حفظ می‌کنند. و درنهایت به این نتیجه رسیدند که پیشران تصمیم‌گیری می‌تواند با فرایندهای مدیریتی موجود درون سازمان‌ها ادغام شود تا تصمیم‌گیری درباره زمان و نحوه عمل به حفاظت از تنوع زیستی را بهبود بخشد و از مدیران برای دستیابی به حفاظت مبتنی بر شواهد پشتیبانی کند.

مس کرید^{۱۰}، دوچرتی، ایستون و اولانگ‌کو (۲۰۱۶) در تحقیقی تحت عنوان «کانال‌های سیاست پولی بعنوان پیشران اقدامات بانک مرکزی در بازار سهام استرالیا می‌شود.» انجام داده است که نتایج نشان می‌دهد که اثرات سیاست پولی بر بازار سهام استرالیا از طریق نرخ ارز، نرخ بهره و کانال‌های بانکی پولی، با تنها شواهد ضعیف از کانال پولی، تاثیر می‌گذارد. این کانال‌ها بدون توجه به (عوامل پیش‌ران) اعلامیه‌های سیاست پولی یا انتشار توضیحی در حال فعالیت هستند، اگرچه در هنگام بررسی دقیق توضیحی، نتایج تا حدی ضعیف‌تر هستند. این نتایج پیامدهای مهمی برای مقامات بانک مرکزی و شرکت‌کنندگان بازار مالی دارد.

بستو^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «نقش تصمیم در تخصیص منابع مالی برای تقویت سیستم‌های بهداشتی» اظهار می‌نمایند یک معضل کلیدی در سلامت جهانی این است که چگونه می‌توان منابع مالی را بین پروژه‌های عمودی ویژه "بیماری" و "برنامه‌های افقی" که هدف آن تقویت کل سیستم بهداشتی است اختصاص داد. در حالی که

ارزیابی اقتصادی در جهت اولویت‌بندی پروژه‌های عمودی می‌باشد و راهنمایی‌های کمتری در مورد چگونگی اولویت‌بندی هزینه‌های افقی و عمودی ارائه می‌شود. آنها یک راه حل ریاضی برای این برنامه که یک ساختار بصری جذاب است نشان می‌دهند. مدل ارائه شده آنها دارای تصاویری است که بر اساس مشکل تخصیص بودجه برای بیماری‌های عفونی در کشورهای جنوب آفریقا است. و نشان می‌دهند که چگونه یک مدل در آینده می‌تواند توسعه یابد و برای جمع‌آوری داده‌های تجربی و توسعه تئوری استفاده شود.

داس^{۱۲} و نگاچو (۲۰۱۷) در تحقیقی تحت عنوان «عوامل بحرانی تاثیر گذار بر اجرای پروژه‌های توسعه» که به صورت مطالعه تجربی صورت گرفت تلاش نمودند عوامل بحرانی را که بر عملکرد پروژه‌های توسعه مبتنی بر شاخص‌های کلیدی عملکرد تأثیر می‌گذارد، شناسایی کنند. یافته‌ها نشان دهنده‌ی شش عامل است، یعنی مربوط به پروژه، مشتری، مشاور، پیمانکار، زنجیره تامین و عامل محیط خارجی. یافته‌ها نیز مربوط به پروژه‌های توسعه در سایر کشورهای در حال توسعه است.

مرزوک^{۱۳} و عبدالحمید، (۲۰۱۵) در مقاله خود تحت عنوان «تخصیص بودجه برای پروژه‌های تأسیسات آب با استفاده از روش Simos» به بررسی نحوه تخصیص بودجه پروژه‌های توسعه آب پرداخته‌اند. روش پیشنهادی شامل دو مدل است: (۱) مدل طبقه بندی درجه و (۲) مدل رتبه بندی پروژه. مدل طبقه بندی درجه، شامل معیارهای توسعه پایدار از قبیل: اقتصاد، اجتماعی؛ و معیارهای زیست محیطی است. در این مدل، طبقه بندی پروژه‌ها به پنج سطح (کمترین، کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد) است، در حالی که عملکرد اصلی مدل رتبه بندی پروژه، رتبه بندی پروژه‌ها در همان سطح است به ترتیب نزولی بر اساس ارزش گذاری با مقیاس عددی ایجاد شده است. روش Simos با مدل فاکتورهای به دست آمده برای توسعه مدل طبقه بندی کیفیت تلفیق شده است. یک

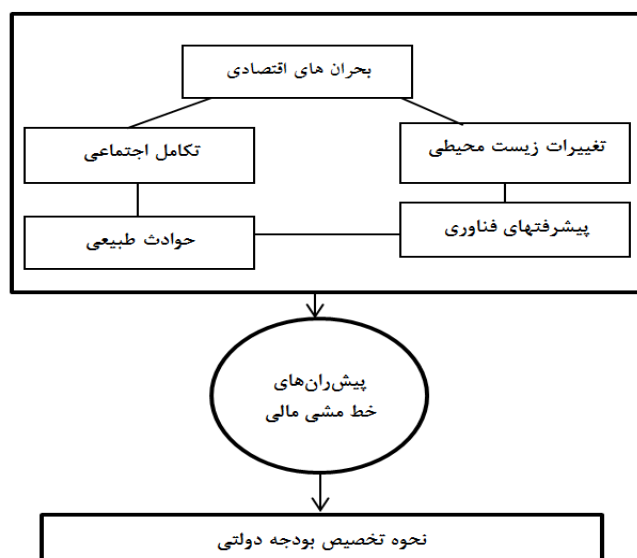
بنابراین با توجه به مبانی نظری تحقیق و پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه، یک فرضیه اصلی مطرح و با در نظر قرار دادن متغیرهای تحقیق فرضیه‌هایی فرعی جهت تجزیه و تحلیل مطرح شد سپس توسط آمار استنباطی به بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق پرداخته شد.

فرضیه اصلی: تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارد.

برای شناسایی ارتباط میان متغیرهای تحقیق در جامعه آماری مورد نظر محقق مدل مفهومی زیر را طراحی کرده است:

مثال عددی برای نشان دادن روش پیشنهادی ارائه شده است.

فوزارد^{۱۴} (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «روش تخصیص منابع در بخش عمومی و پیامدهای آن برای بودجه‌بندی به نفع قشر کم درآمد» مطرح کرده است که در نهایت وی در تحقیق خود نتیجه‌گیری می‌کند که سیاست‌گذاران باید مشخص کنند که چه مقدار هزینه‌های عمومی می‌بایست برای هدف توزیع مجدد صرف شده و چگونه این منابع می‌بایست درون جامعه توزیع گردند. مشخصاً مراحل سیاسی نقش مهمی را در تعیین نه تنها محدوده باز توزیع، بلکه ابزاری که توسط آن این بازتوزیع حاصل می‌گردد، دارد.

شکل ۱- مدل مفهومی محقق ساخته
(منبع: دانش فرد، ۱۳۹۲؛ باربارا گنزالز، ۲۰۱۱)

ارتقای عملکرد بودجه‌ای را ارائه کند، از نوع کاربردی می‌باشد. از نظر گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران و کارکنان سازمان برنامه و بودجه می‌باشند که به تعداد ۱۰۰ نفر (شامل ۲۰ نفر از مدیران ۸۰ نفر کارشناسان و کارکنان) می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۸۰ نفر بوده است که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی نسبی انتخاب شده‌اند. در این پژوهش برای جمع‌آوری

سؤال اصلی

تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی چگونه است؟

۳- روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از آنجا که مورد استفاده مدیران سازمان‌های دولتی و مالی قرار خواهد گرفت و در جهت حل یک مشکل توسط علم موجود می‌باشد و درصدد است، راهکارهای عملی برای

استنباطی از آزمون کوموگروف-اسمینروف و معادلات ساختاری استفاده شده است.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- یافته‌های توصیفی

بر اساس اطلاعات بدست آمده، بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان بین ۳۰ تا ۴۰ سال با (۳۳/۷۵) درصد و کمترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان زیر ۳۰ سال با (۱۲/۵) است. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان دارای مدرک فوق لیسانس با (۸۵) درصد و کمترین فراوانی مربوط به دکتری با (۶/۲۵) درصد است. بر حسب سابقه خدمتی بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان دارای سابقه خدمت بالاتر از بین ۱۶ تا ۲۵ سال با (۴۳/۷۵) درصد و کمترین فراوانی مربوط به دارندگان با سابقه خدمت کمتر از ۳ سال با (۲/۵) درصد است.

۴-۲- یافته‌های استنباطی

به منظور مشخص شدن نوع آزمون مورد استفاده برای تحقیق ابتدا به بررسی نرمال یا غیرنرمال بودن داده‌های از طریق آزمون کوموگروف پرداخته شده است.

جدول ۱- نتایج حاصل از آزمون کوموگروف-اسمینروف

ردیف	متغیر	مقادیر آماره Z	مقادیر معناداری
۱	حوادث طبیعی	۱/۲۷۹	۰/۰۷۶
۲	بحران اقتصادی	۱/۱۰۸	۰/۱۷۲
۳	پیشرفتهای فناوری	۱/۵۳۰	۰/۱۰۹
۴	تغییرات زیست محیطی	۱/۶۸۰	۰/۱۰۱
۵	تکامل اجتماعی	۰/۸۰۹	۰/۵۳۰
۶	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۱/۲۳۹	۰/۰۹۳

مقدار آماره آزمون در مورد متغیرهای تحقیق در سطح خطای ۵ درصد بیشتر از مقدار بحرانی است. بنابراین فرضیه صفر، یعنی نرمال بودن داده‌ها تایید می‌شود. لذا با توجه به نرمال بودن توزیع متغیر می‌توان از آزمونهای پارامتریک استفاده کرد. نتایج

اطلاعات از روش کتابخانه‌ای شامل کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، مقالات و روش میدانی شامل پرسشنامه (مجموعاً ۴۷ پرسش) بوده است که بخشی از سؤالات پرسشنامه محقق ساخته و بخش دیگر از پرسشنامه استاندارد استفاده شده است.

پرسشنامه مذکور شامل دو بخش می‌باشد. بخش اول پرسشنامه شامل توضیح مختصری از پرسشنامه و نحوه تکمیل آن جهت ایجاد وضوح بیشتر پاسخ‌دهندگان می‌باشد. همچنین اطلاعات شخصی (متغیرهای جمعیت شناختی نظیر میزان سن، جنسیت، تحصیلات و...) می‌باشد. بخش دوم شامل سؤالات مرتبط با متغیرهای تحقیق می‌باشد. سؤالات در دو بخش (۱) پیش‌رانهای مالی (حوادث طبیعی، بحران اقتصادی، تکامل اجتماعی، پیشرفتهای فن‌آوری، عوامل زیست محیطی) و (۲) نحوه تخصیص بودجه دولتی (میزان اعتبارات تخصیص یافته) تنظیم شده است. در خصوص روایی محتوایی، پرسشنامه بصورت پایلوت به ۲۰ نفر از خبرگان (پانل متخصصان) داده شد تا در مورد آن نظر دهند. برای تمامی آیتم‌ها، پاسخ‌ها دارای ضریب نسبی روایی محتوایی قابل قبولی بوده است. همچنین روایی سازه پرسشنامه پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق تحلیل عاملی تاییدی بررسی گردید. بدین صورت که اگر بارهای عاملی گویه‌های پرسشنامه بزرگتر از ۰/۳ باشد به معنی این است که پرسشنامه مورد نظر روایی لازم را داشته است. همچنین اگر گویه‌ای دارای بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد در آن صورت گویه مورد نظر از پرسشنامه حذف خواهد شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ^{۱۵} محاسبه شده است که پایایی تحلیل هر یک از پیش‌ران‌های خط مشی مالی شامل (حوادث طبیعی؛ بحرانهای اقتصادی، تکامل اجتماعی؛ تغییرات زیست محیطی، پیشرفت‌های فناوری) و نحوه تخصیص بودجه، مورد تایید قرار گرفته است که در جدول (۲) اشاره شده است. در این تحقیق، برای تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده از نمونه‌های آماری از روش‌های آمار توصیفی و

بیانگر پایایی قابل قبول است. هر چند موس و همکاران (۱۹۹۸) در مورد متغیرهایی با تعداد سوالات اندک، مقدار $0/6$ را به‌عنوان سرحد ضریب آلفای کرونباخ معرفی کرده‌اند. بر این اساس، برابر با جدول (۴-۶) مقادیر آلفای کرونباخ برای تمامی متغیرها از مقدار $0/7$ بیشتر بوده و بیانگر پایایی قابل قبول است.

جدول ۲. مقادیر آلفای کرونباخ

ردیف	متغیر	مقدار آلفای کرونباخ
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	$0/884$
۲	بحران اقتصادی	$0/915$
۳	تغییرات زیست محیطی	$0/922$
۴	حوادث طبیعی	$0/868$
۵	تکامل اجتماعی	$0/915$
۶	پیشرفتهای فناوری	$0/818$

ب) پایایی ترکیبی (CR)

از آنجایی که معیار آلفای کرونباخ یک معیار سنتی برای تعیین پایایی سازه‌ها می‌باشد، روش PLS معیار مدرن‌تری نسبت به آلفا به‌نام پایایی ترکیبی به‌کار می‌برد. این معیار توسط ورتس و همکاران (۱۹۷۴) معرفی شد و برتری آن نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها نه به‌صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایشان با یکدیگر محاسبه می‌گردد. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی در این روش، هر دوی این معیارها به‌کار برده می‌شوند. مقدار پایایی ترکیبی یک سازه از یک نسبت حاصل می‌شود که در صورت این کسر، واریانس بین یک سازه با شاخص‌هایش به اضافه مقدار خطای اندازه‌گیری می‌آید. در صورتی که مقدار آن برای هر سازه بالای $0/7$ (نونیلی و بورستون^{۱۷}، ۱۹۹۴) شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد. شایان ذکر است که معیار پایایی ترکیبی در مدل‌سازی معادلات ساختاری معیار بهتری از آلفای کرونباخ به‌شمار می‌رود. با عنایت به موارد فوق و با توجه به جدول (۳) مقدار تمامی متغیرهای بیش از $0/7$ هستند، برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری تایید می‌شود.

بدست آمده از این آزمون در سطح معناداری نشان می‌دهد که توزیع داده‌های مربوط به تمامی متغیرهای تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد نرمال است.

۴-۳- بررسی مدل‌سازی معادلات ساختاری

قبل از آزمون فرضیه‌های تحقیق به بررسی مدل‌های معادلات ساختاری می‌پردازیم. بررسی مدل‌های معادلات ساختاری از دو مرحله اصلی تشکیل شده است. مرحله اول بررسی برازش مدل و مرحله دوم، آزمودن فرضیه‌های پژوهش هستند. بررسی برازش مدل خود در سه بخش برازش مدل‌های اندازه‌گیری، برازش مدل ساختاری و برازش مدل کلی انجام می‌شود.

۴-۴- برازش مدل‌های اندازه‌گیری

یک مدل اندازه‌گیری مربوط به بخشی از مدل کلی می‌شود که در برگرفته‌ی یک متغیر به همراه با سوالات آن متغیر است. برای بررسی برازش بخش اول یعنی برازش مدل‌های اندازه‌گیری سه مورد استفاده می‌شود: پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگر^{۱۶} (۱۹۹۹) پایایی شاخص نیز خود توسط سه معیار مورد سنجش واقع می‌گردد: (۱) آلفای کرونباخ، (۲) پایایی ترکیبی و (۳) بار عاملی.

۴-۵- پایایی شاخص

الف) آلفای کرونباخ

معیاری کلاسیک برای سنجش پایایی و سنجش‌های مناسب برای ارزیابی پایداری درونی (سازگاری درونی) محسوب می‌شود. در مورد پایداری درونی باید گفت که یکی از مواردی که برای سنجش پایایی در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری به‌کار می‌رود، پایداری درونی مدل‌های اندازه‌گیری است. در حقیقت پایداری درونی نشانگر میزان همبستگی بین یک سازه و شاخص‌های مربوطه به آن است. مقدار بالای واریانس تبیین شده بین سازه و شاخص‌هایش در مقابل خطای اندازه‌گیری مربوط به هر شاخص، پایداری درونی بالا را نتیجه می‌دهد. مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از $0/7$

جدول ۳. مقادیر پایایی ترکیبی

ردیف	متغیر	پایایی ترکیبی
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۰/۹۰۶
۲	بحران اقتصادی	۰/۹۳۰
۳	تغییرات زیست محیطی	۰/۹۳۸
۴	حوادث طبیعی	۰/۹۰۵
۵	تکامل اجتماعی	۰/۹۲۹
	پیشرفتهای فناوری	۰/۸۸۳

شاخص های خود را نشان می‌دهد که هر چه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است (۱۹۹۵) فورنل و لارکر^{۱۸} (۱۹۸۱) معیار AVE را برای سنجش روایی همگرا معرفی و مقدار بحرانی را عدد ۰/۵ بیان داشتند؛ بدین معنی که مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهند.

۴-۷- روایی واگرا

در نهایت روایی واگرایی سومین معیار سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش PLS است. روایی واگرایی در این روش از دو طریق سنجیده می‌شود: الف) روش‌های بارهای عاملی متقابل؛ (ب) روش فورنل و لارکر. در این تحقیق از روش دومی برای سنجش روایی واگرایی استفاده شده است. به زعم فورنل و لارکر روایی واگرایی وقتی در سطح قابل قبولی است که میزان میانگین واریانس استخراج شده برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد.

(پ) بار عاملی

بر اساس نظر فورنل و لارکر (۲۰۱۲) حداقل اندازه بار عاملی بایستی ۰/۵ باشد. اندازه مقادیر بار عاملی گویه‌های تحقیق بیشتر از ۰/۵ شده است.

۴-۶- روایی همگرا

روایی همگرا دومین معیار است که برای برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش PLS به کار برده می‌شود. معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) نشان‌دهنده‌ی میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با

جدول ۴. مقادیر روایی واگرایی

ردیف	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۰/۷۷۳					
۲	بحران اقتصادی	۰/۷۲۱	۰/۷۵۸				
۳	تغییرات زیست محیطی	۰/۷۶۲	۰/۷۲۲	۰/۸۲۸			
۴	حوادث طبیعی	۰/۷۴۱	۰/۷۴۷	۰/۷۱۳	۰/۸۱۰		
۵	تکامل اجتماعی	۰/۷۶۳	۰/۷۶۹	۰/۷۹۹	۰/۷۲۹	۰/۷۵۴	
۶	پیشرفتهای فناوری	۰/۷۰۲	۰/۷۲۰	۰/۷۶۸	۰/۷۷۵	۰/۷۲۰	۰/۸۱۱

جدول ۵. مقادیر اشتراکی

ردیف	متغیر	مقادیر اشتراکی
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۰/۵۹۸
۲	بحران اقتصادی	۰/۵۷۵
۳	تغییرات زیست محیطی	۰/۶۸۶
۴	حوادث طبیعی	۰/۶۵۷
۵	تکامل اجتماعی	۰/۵۶۹
۶	پیشرفتهای فناوری	۰/۶۵۹

۴-۸- معیار مقادیر اشتراکی

کیفیت مدل‌های اندازه‌گیری در روش پی. ال. اس، با استفاده از معیار فوق‌ارزیابی می‌گردد این معیار نشان می‌دهد که چه مقدار از تغییر پذیری شاخص‌ها توسط سازه‌ی مرتبط با خود تبیین می‌شود. جدول ۹ مقادیر فوق‌را که حاصل خروجی نرم‌افزار است را نشان می‌دهد.

۴-۹- معیارهای ارزیابی برازش بخش ساختار

الف) اعداد معناداری t

ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه‌ی بین سازه‌ها در مدل بخش ساختاری، اعداد معناداری t است. در صورتی که مقدار این اعداد از $1/96$ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه‌ی بین سازه‌ها و در نتیجه تایید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان 95% است. البته باید توجه داشت که اعداد t فقط صحت رابطه‌ها را نشان می‌دهند و شدت رابطه‌ی بین سازه‌ها را نمی‌توان با آنها سنجید. برای این کار باید از معیار دیگری استفاده نمود. ضرایب مربوط به مسیر بین متغیرها از مقدار $1/96$ بیشتر است که معنادار بودن این مسیر و مناسب بودن مدل ساختاری را نشان می‌دهد.

ب) معیارهای R^2

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش ضرایب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زای مدل است. R^2 معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار میرود و نشان از تأثیری دارد که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد. یکی از مزیت‌های اصلی روش اسمارت پی. ال. اس این است که این روش قابلیت کاهش خطاها در مدل‌های اندازه‌گیری و یا افزایش واریانس

بین سازه‌ها و شاخص‌ها را دارد. چین (۱۹۹۸) سه مقدار $0/19$ ، $0/33$ و $0/67$ عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی در نظر گرفت (چین، ۱۹۹۸). مقادیر R^2 نشان از برازش مناسب مدل دارد.

پ) معیار Q^2

این معیار توسط استون و گیزر (۱۹۷۵) معرفی شد. این معیار قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. به اعتقاد آنها مدل‌هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبولی هستند، باید قابلیت پیش‌بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون‌زای مدل را داشته باشند. به دین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه‌ها به درستی تعریف شده باشند، سازه‌ها قادر خواهند بود تا تأثیر کافی بر شاخص‌های یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه‌ها به درستی تایید شوند. هنسلر و همکاران (۲۰۰۹) در مورد شدت قدرت پیش‌بینی مدل در مورد سازه‌های درون‌زا سه مقدار $0/02$ ، $0/15$ و $0/35$ را تعیین نموده‌اند.

ت) معیار Redundancy

این معیار از حاصل ضرب مقادیر اشتراکی سازه‌ها در مقادیر R^2 مربوط به آن‌ها بدست می‌آید و نشانگر مقدار تغییر پذیری شاخص‌های یک سازه‌ی درون‌زا است که از یک یا چند سازه‌ها برون‌زا تأثیر می‌پذیرد.

جدول ۶. نتیجه برازش

ردیف	متغیر	SSO	SSE	1-SSE/SSO	نتیجه برازش
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۳۲۵۸	۱۴۵۷/۳۳۷	۰/۵۵۲	تایید برازش
۲	بحران اقتصادی	۱۴۴۸	۷۳۱/۰۴۴	۰/۴۹۵	تایید برازش
۳	تغییرات زیست محیطی	۳۶۲	۱۶۰/۴۳۸	۰/۵۵۶	تایید برازش
۴	حوادث طبیعی	۵۴۳	۱۷۶/۷۲۰	۰/۶۷۴	تایید برازش
۵	تکامل اجتماعی	۵۴۳	۱۸۵/۵۵۹	۰/۶۵۸	تایید برازش
۶	پیشرفتهای فناوری	۵۳۸	۴۱۱/۵۳۲	۰/۶۳۵	تایید برازش

جدول ۷. مقادیر Redundancy

ردیف	متغیر	مقادیر اشتراکی	مقادیر R^2	نتیجه
۱	نحوه تخصیص بودجه دولتی	۰/۵۹۸	۰/۸۲۰	۰/۴۹۰
۲	بحران اقتصادی	۰/۵۷۵	۰/۸۸۴	۰/۵۰۸
۳	تغییرات زیست محیطی	۰/۶۸۶	۰/۸۷۱	۰/۵۹۷

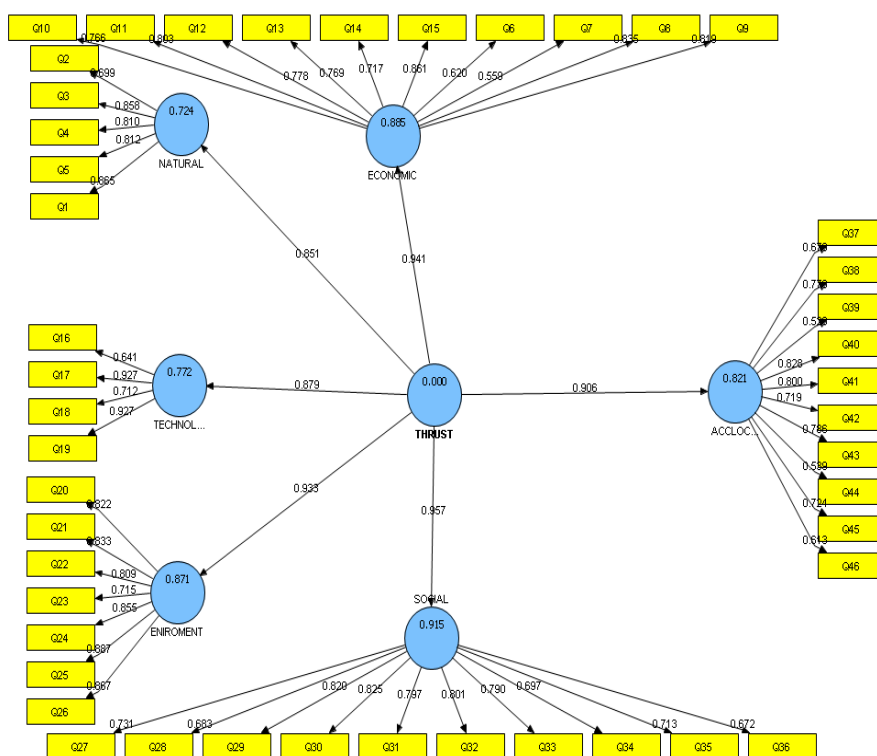
ردیف	متغیر	مقادیر اشتراکی	مقادیر R^2	نتیجه
۴	حوادث طبیعی	۰/۶۵۷	۰/۷۲۳	۰/۴۵۷
۵	تکامل اجتماعی	۰/۵۶۹	۰/۹۱۵	۰/۵۲۰
۶	پیشرفتهای فناوری	۰/۶۵۹	۰/۷۷۲	۰/۵۰۸

۴-۱۰- معیارهای ارزیابی برازش بخش کلی (معیار GOF)

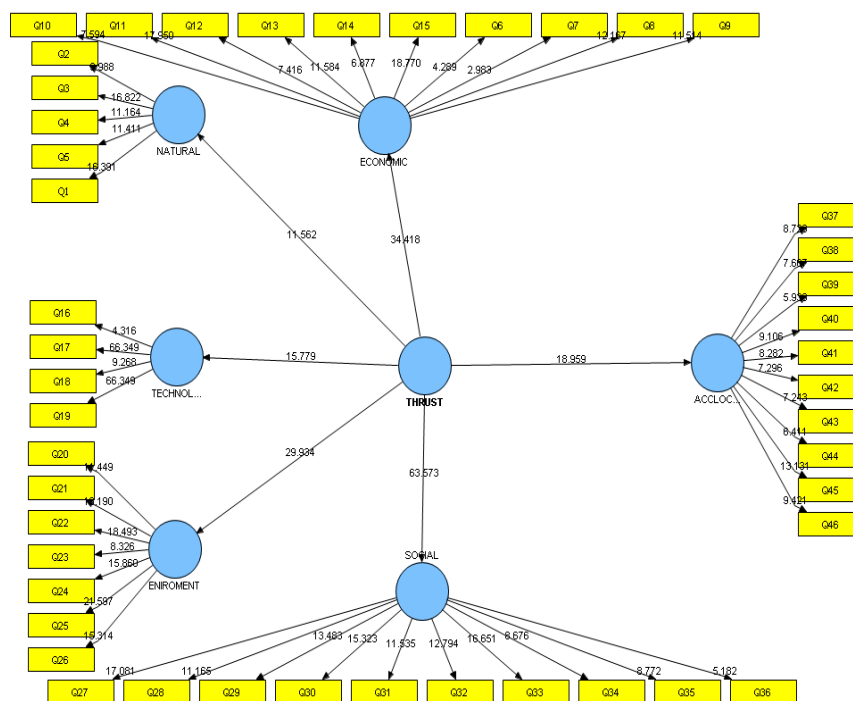
مقدار معیار GOF مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. به‌دین معنی که توسط این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. معیار فوق توسط تننهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید. به‌طوری که میانگین نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه بوده و $Ave R^2$ سازه‌های درون‌زای مدل است. نتیجه عملیات فرمول فوق نشان می‌دهد که مقدار فرمول فوق، ۰/۲۵۷ است. در نتیجه با توجه به سه

مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ که به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است و حصول ۰/۳۰۶ نشان از برازش متوسط مدل کلی است.

نتایج تحلیل داده‌های حاصل از مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار در شکل ۲ و ۳ نشان داده شده است. شکل ۲ ضرایب مسیر تحلیل پیش‌ران‌های خط‌مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی و شکل ۳ ضرایب معناداری تحلیل پیش‌ران‌های خط‌مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی را نشان می‌دهد.

شکل ۲. ضرایب مسیر بین تحلیل پیش‌ران خط‌مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی

شکل ۳. ضرایب معناداری تحلیل پیش‌ران خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی

مسیری برابر $0/104$ با مقدار معناداری $2/074$ بر نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارد. همچنین از آنجایی که ضریب معناداری فوق از قدر مطلق $1/96$ بزرگتر است، تاثیر معناداری نیز وجود دارد. بنابراین، می‌توان گفت تحلیل مسیر پیش‌ران‌های خط مشی مالی (حوادث طبیعی، بحرانهای اقتصادی، پیشرفتهای فناوری، تغییرات زیست محیطی و تکامل اجتماعی) نحوه تخصیص بودجه دولتی را افزایش می‌دهند. در نتیجه فرضیه‌های فرعی تحقیق مورد آزمون قرار گرفته و نشان از پذیرش فرضیه‌های فرعی دارد. خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق در جدول نشان داده شده است.

۵- نتیجه گیری و بحث

اهداف هر کار تحقیقاتی ارائه نتایجی مرتبط با فرضیه‌های پژوهش و نتایج حاصل از هر فرضیه مبنایی برای ارائه پیشنهادهایی جدید است. این نتایج و پیشنهادها اگر بر اساس تجزیه و تحلیل مناسب و صحیح جامعه آماری مورد مطالعه باشد، خواهد توانست به اهداف مورد نظر پژوهش و حل مسئله

تحلیل داده‌ها نشان داد که پیش‌ران‌های خط مشی مالی با ضریب مسیری برابر $0/906$ با نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارد. همچنین از آنجایی که ضریب معناداری ($18/959$) از قدر مطلق $1/96$ بزرگتر است، می‌توان گفت رابطه‌ای معناداری نیز وجود دارد. بنابراین، می‌توان گفت با پیش‌ران‌های خط مشی مالی، نحوه تخصیص بودجه دولتی افزایش یابد.

نتایج تحلیل داده‌های حاصل از مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار نشان داد ضرایب تحلیل مسیر پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی و ضرایب معناداری پیش‌ران‌های خط مشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی نشان می‌دهد حوادث طبیعی با تحلیل مسیری برابر $0/198$ با مقدار معناداری $2/543$ ، بحران‌های اقتصادی با تحلیل مسیری برابر $0/383$ با مقدار معناداری $3/940$ ، پیشرفتهای فناوری با تحلیل مسیری برابر $0/172$ با مقدار معناداری $2/134$ ، تغییرات زیست محیطی با تحلیل مسیری برابر $0/251$ با مقدار معناداری $2/892$ و تکامل اجتماعی با تحلیل

موردنظر آن دست یابد. در عین حال این نتایج و اهداف می‌تواند شالوده‌ای برای سایر تحقیقات باشد. تخصیص منابع و تامین نیازهای جامعه باید به گونه‌ای باشد که با توجه به محدودیت‌های موجود همگان وضعیتی پیدا کنند که نتوان بهتر از آن وضعیت تصور کرد. تخصیص منابع معمولاً باید با توجه به «بهینه پارتو» صورت بگیرد و به مبرم‌ترین نیازها پردازد. یعنی سیستم باید منابع را طوری توزیع کند که اعتبار در اختیار، بین مصارف متعدد تقسیم شده و نیازها برطرف شود. در هر حال تخصیص منابع با توجه به محدودیت‌ها قابل بررسی است و هیچ جامعه‌ای بدون محدودیت نیست. (مردوخ، ۱۳۹۶)

باتوجه به اطلاعات به دست آمده از بررسی‌های آماری و بحث‌های نظری و سوابق پژوهش تحلیل داده‌ها نشان داد که تحلیل پیش‌رانهای خط مشی مالی با ضریب مسیری برابر ۰/۹۰۶ با نحوه تخصیص بودجه دولتی تاثیر دارد. همچنین از آنجایی که ضریب معناداری (۱۸/۹۵۹) از قدر مطلق ۱/۹۶ بزرگتر است، می‌توان گفت رابطه‌ای معنادار نیز وجود دارد. بنابراین، می‌توان گفت با شناسایی عوامل پیش‌ران، نحوه تخصیص بودجه دولتی با کیفیت مناسبتری صورت گیرد. نتیجه به دست آمده با مطالعات دانش‌فرد (۱۳۹۲)، بستو و همکاران (۲۰۱۵)، فوزارد (۲۰۰۱)، مرزوک و عبدالحمید، (۲۰۱۵)، داس و نگاچو (۲۰۱۷) و بستو و همکاران (۲۰۱۵) همخوانی دارد. در تبیین این نتیجه می‌توان بیان داشت که تحلیل پیش‌ران‌های خط مشی مالی در آغاز فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی در جهت شناسایی و روشن ساختن موضوعات پدید آمده بکار گرفته می‌شوند. با توجه به یافته‌های تحقیق چنین به نظر می‌رسد که پیش‌ران‌های خط مشی مالی از جمله حوادث طبیعی، بحرانهای اقتصادی، پیشرفتهای فناوری، تغییرات زیست محیطی و تکامل اجتماعی در نحوه تخصیص بودجه دخالت دارند. به زعم دانش‌فرد (۱۳۹۲) پیش‌ران‌های تخصیص بودجه به عنوان یک تسهیل‌کننده برای خط مشی عمومی از تعامل چهار عامل قلمرو، شدت (حساسیت)، زمان و منابع به دست می‌آید. این عوامل

با هم اجزای اصلی تقاضا برای وضع خط‌مشی‌های جدید را در پی دارند. مقدار هر کدام از این عوامل در ترکیب با سایر عوامل، تاثیر بالقوه‌ای را از عامل پیش‌ران بر فرایند خط مشی عمومی به اندازه تمایل برای تغییر ایجاد می‌نماید. حوادث طبیعی با توجه به ماهیت موضوع، و این که حوادث طبیعی با توجه به این که در اختیار انسان نبوده و خساراتی را بر کشور در بر دارد، نیازمند بودجه می‌باشد تا جبران خسارت نماید. از سوی دیگر، بحران‌های اقتصادی از دیگر نکات کلیدی است که کشورمان در دهه‌های اخیر با آن دست و پنجه نرم می‌کند و کاهش الام منتج به بحران‌های اقتصادی در پرتو مدیریت صحیح بودجه کاهش می‌یابد. در این بین، فناوری‌های مختلف به مرور زمان دستخوش تغییرات شده و لحظه به لحظه بر روند پیشرفت آن افزوده می‌شود. و این موضوع روند بودجه‌ریزی کشورها را دچار تغییر و تحول نموده و کشورها را ملزم به پیروی از یک سری محدودیتها نموده است. همچنین با تغییر و تحولات حاصل از پیشرفت تکنولوژی، محیط زیست دچار تغییرات عمده‌ای شده که نیازمند الحاق بودجه‌ای مجزا است تا جامعه بتواند در پرتو پیشرفت فناوری و سایر پدیده‌ها، تکامل تدریجی در اجتماع را مدیریت نماید. مطالب بیان شده این نتیجه را در پی دارد که علاوه بر مباحث مدیریتی بایستی در نظام بودجه‌ریزی کشور دقت کافی مبذول داشت.

۶- پیشنهاد به سیاستگذاران براساس یافته‌های تحقیق

- کشورهای در حال توسعه، بیش از همه از اثر بلاهای طبیعی رنج می‌برند. اغلب این کشورها فاقد سیستم هشداردهنده بوده، و اقتصاد شکننده‌شان به آنها توانایی کافی برای ایستادگی در مقابل بار عظیم مالی خسارات ناشی از فاجعه را نمی‌دهد بنابراین سازمان‌های دفاع غیرنظامی آنها نیاز به تقویت دارد. به عنوان مثال کشورها بایستی در زمینه اعمال پدافند غیرعامل تجهیزات و سامانه‌های مختلف را در مناطق مختلف کشور

یابد. مدیران با بهره‌گیری از فناوریهای نوین در عصر اطلاعات به اصلاح مقررات، کوچک کردن ابعاد سازمانهای دولتی، چابکسازی در حد لازم و ادغام بخش‌هایی که در نهایت کارشان به هم شباهت دارد از دوباره‌کاری، آشفته کاری و تداخل عملکردها جلوگیری نموده و به کاهش مصارف بودجه کمک شایانی نمایند.

- با صنعتی شدن جوامع و افزایش میزان نگرانی افراد به مقوله محیط زیست، مدیریت منسجم و یکپارچه امور زیست محیطی از الزاماتی بوده که دولت‌ها در دوران مختلف برای آن بودجه‌ای مجزا تخصیص می‌دادند. تغییرات زیست محیطی ایجاب می‌کند تا همسو با تغییرات ایجاد شده برنامه ریزان، کارشناسان و سیاست‌گذاران در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و... با بهره‌گیری از فناوری و دانش روز نظیر استقرار دولت الکترونیک به سمت استفاده بهینه از منابع طبیعی حرکت نموده و از تخریب محیط زیست جلوگیری شود. اتخاذ رویکردهای پیشگیرانه و حرکت از حفاظت محیط زیست به سمت مدیریت یکپارچه و پایدار محیط زیست می‌توان امیدوار بود که جمله انتزاعی دولت رفاهی سبز به اجرا درآید تا با حفاظت از محیط زیست و بهبود کیفیت آن، بهره‌برداری معقول از منابع طبیعی صورت پذیرد و با تخصیص بهینه منابع، توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی با حفاظت محیط زیست به نفع نسل حاضر و آینده، به توسعه پایدار برسیم.

فهرست منابع

- * آذرمند، حمید، (۱۳۹۶)، پیش‌رانهای رشد اقتصادی در اقتصاد ایران، مجله آینده‌نگر، شماره ۶۵.
- * امیری، مجتبی، مقیمی، سید محمد و قربانی، فاطمه. (۱۳۸۹)، چالشها، موانع و ساز و کارهای نظام‌های بودجه‌ریزی در آموزش عالی: مطالعه موردی: دانشگاه تهران، مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۵۹.

تجهیز نمایند. از جمله وظایف دولت‌ها در قدم اول در جبران خسارات ناشی از این حوادث علاوه بر اینکه باید بودجه‌ای عمومی و مصوب شده در نظر بگیرند، در صورت عدم وقوع بلایای طبیعی در سال‌های مدید، صندوقی به این امر اختصاص داده شود و جهت جبران کامل خسارات تا پایان و اعاده وضع به سابق، از سایر بودجه‌های اختصاص داده شده به دیگر امور نیز بهره‌گیری شود تا مصداق نظریه مصلحت و منفعت عمومی محقق شود. سپس با توجه به اینکه ریسک‌ها و خطرات گوناگونی جوامع را تهدید می‌کند، می‌توان از پتانسیل و امکانات بیمه‌ای بهره‌مند شد.

- بررسی وضعیت اقتصادی کشور نشان می‌دهد که با شروع تحریم‌ها بر ضد کشور توسط کشورهای غربی، اقتصاد ایران با توجه به وابسته بودن به صنایع نفتی تا حدود زیادی با مشکل مواجه گردیده است. ابعاد این بحران به اندازه‌ای گسترده است که به جرأت می‌توان گفت که بخش‌های مختلف کشور از پیامدهای آن مصون نمانده است. این بحران روند تجارت را کند کرده و میزان تقاضا برای کالاهای صادراتی را تا حجم بسیار وسیعی کاهش داده است. علاوه بر آن موجب شده است که تعدادی از کشورها مجدداً به اعمال تحریم علیه ایران و سیستم اقتصادی کشور روی آوردند. از این رو، به نظر می‌رسد نظارت سخت‌گیرانه بر روند بودجه‌ریزی توسط متولیان امور امری الزامی است. نظارت در مفهوم خاص خود شامل کلیه کنترل‌هایی است که قبل و بعد از مصرف منابع مالی اعمال می‌گردد. هدف اساسی، برقراری کنترل‌های لازم به منظور حصول اطمینان از رعایت قوانین و مقررات و محدودیتهای بودجه‌ای در جهت مصرف منابع مالی در برنامه‌ها و فعالیت‌های مصوب می‌باشد.

- پیشرفت در زمینه‌ی فناوری محیط جدیدی خلق می‌نماید با توجه به پیشرفتهای فناوری، تغییر نیازها و همچنین پویا بودن آن، روند به کارگیری از آن نیز بایستی به سمت بهبود و اصلاح ادامه

- * الوانی، سید مهدی؛ شریف زاده، فتاح. (۱۳۸۷). فرآیند خط مشی گذاری عمومی. انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- * امینی، مرتضی، ۱۳۸۷، بررسی مسائل اقتصادی، وبلاگ اقتصاد ما.
- * بابایی، حسن، (۱۳۷۹)، بودجه ریزی دولتی در ایران از نظریه تا سیاست، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، صفحه ۱۰۲-۱۰۳
- * برادران، حسن، (۱۳۹۶)، حقوق شهروندان و وظایف دولت‌ها در بلایای طبیعی، پایگاه مستقل خبری سقز، سرویس اجتماعی، کد خبر ۵۳۲۱
- * پور عزت، علی اصغر؛ سیدرضایی، میر یعقوب. (۱۳۹۶). ارزشیابی عملکرد دولت و حکوت. تهران: سمت.
- * حاجیه‌ها، زهره، سالاروند، علی. (۱۳۹۳). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل محیطی مؤثر بر استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در ایران. حسابداری سلامت. ۲(۲)۳۳-۵۰.
- * دانش‌فرد، کرم‌اله. (۱۳۹۵). الگوی حسابداری مدیریت بخش عمومی با رویکرد بهره‌وری مالی؛ بررسی نقش عقلانیت، اثربخشی هزینه و کارایی مالی. حسابداری مدیریت. ۹(۲۹): ۱۲۹-۱۴۸.
- * دانش‌فرد، کرم‌اله. (۱۳۹۲). مبانی خط مشی گذاری عمومی. تهران: نیاز دانش
- * رهنمای رودپشتی، فریدون، همایونی راد، راحله. (۱۳۹۵). تاثیر فناوری اطلاعات بر همگرایی حسابداری مدیریت و حسابداری مالی. حسابداری مدیریت. ۹(۳۰): ۹۷-۱۱۳.
- * سرزعی، علی، (۱۳۹۵)، سیاستهای اقتصادی برای مقابله با بحرانهای بانکی، فصلنامه مطالعات راهبردی و سیاستگذاری عمومی، شماره ۲۱
- * سلطانی، احسان، (۱۳۹۴)، طی سال‌های گذشته چه میزان از بودجه‌های عمرانی محقق شده است؟ اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
- * سلیمی‌فر، مصطفی، داودی، آزاده، عربی، ادیب، (۱۳۹۶)، بررسی اثرات ترکیبات بودجه‌ای دولت بر
- شاخص‌های رفاه در ایران، راهبرد اقتصادی، شماره ۱۲
- * شریفی، فریده، (۱۳۹۶)، بحرانهای طبیعی و راهکار مدیریت مقابله با آن، روزنامه کیهان، ۱۳۹۶/۹/۱۷
- * شکوئی، حسین، (۱۳۷۸)، اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، جلد اول، چاپ سوم ۱۳۷۸، انتشارات گیتاشناسی.
- * صانعی، پرویز. (۱۳۷۲). جامعه‌شناسی ارزشها، تهران: گنج دانش.
- * عبدالهی، محسن و فریادی، مسعود، (۱۳۸۹) چالشهای حقوقی سازمان حفاظت محیط زیست ایران، مجله علوم محیطی ۷(۴)، تابستان ۱۳۸۹: ۱۴۳-۱۸۰.
- * عیسانی، محمدتقی، اسدی، نامی عطا و غفارزادگان، نوید، (۱۳۸۳)، مدیریت و تخصیص منابع در موقعیتهای بحرانی با استفاده از الگوریتم ژنتیک، دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت کیانی، فاطمه. (۱۳۹۶)، طراحی مدل کمی جهت بهینه‌سازی توزیع و تخصیص بودجه به پروژه‌های عمرانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- * محمدی‌کنگرانی، حنانه، شامخی، تقی، اشتریان، کیومرث، (۱۳۸۹)، بررسی تاثیرات قدرت رسمی و غیر رسمی سازمان‌ها در تخصیص بودجه، مجله جنگل ایران، شماره ۴.
- * مردوخی، بایزید، (۱۳۹۶)، کارکرد بهینه پارتو در بودجه، صفحه اقتصاد خبرگزاری تحلیلی ایران خبر آنلاین.
- * مقیمی، سید محمد، پورعزت، علی اصغر، دانایی فرد، حسن، احمدی، حیدر. (۱۳۹۵). تبیین عناصر حکمرانی خوب در سیاست‌گذاری نظام بودجه‌ریزی کشور. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۶(۲۱): ۳۱-۵۲.
- * نادری، ابوالقاسم، خرازی، کمال، انتظاری. یعقوب و محبوب عشرت آبادی. حسن، (۱۳۹۲)، سازوکارهای تأمین و تخصیص منابع در آموزش عالی، فصلنامه علمی-ترویجی مطالعات منابع انسانی، ۳(۱۰)، زمستان: ۹۱-۱۲۰.

resilience of interdependent infrastructure systems, *Safety Science* Volume 102, February 2018, Pages 169-177

* نمازی، محمد، کمالی، کاملیا، (۱۳۸۱)، بررسی نحوه تخصیص اعتبارات بودجه با استفاده از مدل برنامه ریزی آرمانی مطالعه موردی: استان فارس، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۰.

یادداشت‌ها

¹ Cook, deBie, Keith & Addison

² reordering

³ Vaassen & Hunton

^۴ بند ب تبصره ۲۱ قانون بودجه سالهای مختلف (۱۳۶۷، ۱۳۶۸ و ...)

⁵ Pareto.

⁶ Nagurney

⁷ Zhang

⁸ Xiao & Gao

⁹ Cook

¹⁰ McCredie

¹¹ Bassetto

¹² Das

¹³ Marzouk

¹⁴ Fozzard

¹⁵ Cronbach Alpha

¹⁶ Hulland

¹⁷ Nunnaly & Bernsten

¹⁸ Fornell and Larcker

* Bassetto, M., Cagetti, M., & De Nardi, M. (2015). Credit crunches and credit allocation in a model of entrepreneurship. *Review of Economic Dynamics*, 18(1), 53-76.

* Cook, C. N., de Bie, K., Keith, D. A., & Addison, P. F. (2016). Decision triggers are a critical part of evidence-based conservation. *Biological Conservation*, 195, 46-51.

* Das, D., & Ngacho, C. (2017). Critical success factors influencing the performance of development projects: An empirical study of Constituency Development Fund projects in Kenya. *IIMB management review*, 29(4), 276-293.

* Fozzard, A. (2001). The Basic Budgeting Problem: Approaches to Resource Allocation in the Public Sector and their Implications for Pro-Poor Budgeting (No. 147).

* Marzouk, M., & Hamid, S. A. (2017). Budget allocation for water mains rehabilitation projects using Simos' procedure. *HBRC Journal*, 13(1), 54-60.

* McCredie, B., Docherty, P., Easton, S., & Uylangco, K. (2016). The channels of monetary policy triggered by central bank actions and statements in the Australian equity market. *International Review of Financial Analysis*, 46, 46-61.

* Nagurney, A., Salarpour, M., & Daniele, P. (2019). An integrated financial and logistical game theory model for humanitarian organizations with purchasing costs, multiple freight service providers, and budget, capacity, and demand constraints. *International Journal of Production Economics*, 212, 212-226.

* Vaassen E.H.J., Hunton J.E. An eclectic approach to accounting information systems. *Int J Account InfSyst* 2009;10:173-6.

* Xiao.Hui, Gao. Siyang, HayLee. Loo, (2017), Simulation budget allocation for simultaneously selecting the best and worst subsets, *Automatica Volume 84*, October 2017, Pages 117-127

* Zhang. Chao, JingKong. Jing, Simonovic.SlobodanP, (2018), Restoration resource allocation model for enhancing